

Mensbeeld

Rosanne Jonkhout

Fine Art 2

(De vraag was: **Hoe is jou mensbeeld veranderd door filosofie van het laatste jaar?**)

Mijn beeld van 'de mens' heeft sinds Nietzsche geen grote omwenteling gehad, maar is in het afgelopen jaar wel uitgediept, ruimer geworden en vooral gestructureerder in veel aspecten. Ik behandel de grootste twee aspecten. Om te omschrijven hoe precies mijn mensbeeld is veranderd door de filosofielessen in het afgelopen jaar zou ik graag beginnen met Sartre.

In Sartre's filosofie ligt de nadruk vooral op individualiteit, vrijheid en verantwoordelijkheid. Hierdoor is Sartre te classificeren als existentialist. Een beroemde quote van hem: "Existentie gaat vooraf aan essentie" legt uit hoe je in de eerste instantie bestaat, en daar vervolgens zelf de invulling kan geven aan wie je bent. Volgens Sartre definieer je wie je bent, door de manier waarop je handelt, de keuzes die je maakt. Je hebt altijd de vrijheid om een keus te maken. Je kan je dus niet hullen achter smoesjes. Dit draagt een enorme verantwoordelijkheid met zich mee, die je volgens Sartre uiteraard dient te nemen. Het is echter niet ongebruikelijk dat men daar geregeld voor schuwt, dit verschijnsel noemt Sartre 'kwade trouw'. Hij keurt dit gedrag echter volledig af, en schrijft deze mensen zelfs af als lafaards¹.

Het aspect dat verantwoordelijkheid zo aanwezig is bij Sartre vind ik erg interessant. Ik ging vanaf jongs af aan al zó gebukt onder schuldgevoelens n.a.v. verantwoordelijkheid en moraliteit dat ik een obsessieve-compulsieve stoornis ontwikkelde. Een leuk voorbeeld; Ik werd midden in de nacht wel eens wakker en bedacht me dat ik m'n knuffel ergens had laten liggen móest ik hem halen, ook al was het drie uur 's ochtends, en moest ik hem, afhankelijk van de plek waar hij lag en hoe lang hij daar had gelegen, genoeg liefde geven om het goed te maken, dit kon soms wel een uur of vijf duren. Ik voelde me zo schuldig, ik was verantwoordelijk voor hem, en ik vergat hem gewoon! Verantwoordelijkheid en moraliteit is iets wat bij mij altijd sterk aanwezig is geweest en wat dat betreft trok Sartre me in de eerste instantie erg aan en er is toch meer blijven hangen dan ik dacht; Ik was me vóór Sartre wel bewust dat je acties je definiëren, maar Sartre schetst een beeld van een totaal leeg mens, die die persoon zelf vervolgens kan inrichten. Deze opvatting ging dieper dan ik had bedacht. Ik nam eigenlijk ongefundeerd, en zonder na te denken aan dat een bepaalde richting toch wel vast lag in een mens, dat er toch in 'existensionele' vorm, toch al het een en ander besloten lag. Sartre's filosofie te behandelen heeft ertoe geleid dat ik bepaalde mensen, maar vooral mezelf tot op de bodem opnieuw ging evalueren. Dit heeft toch zeker een bijdrage geleverd aan het feit dat ik me gerealiseerd heb dat de geest van de mens toch veel flexibeler is dan ik oorspronkelijk dacht, wat uiteindelijk heeft bijgedragen aan mijn gewichtsverlies van 27 kilo. Ik realiseerde dat ik de frustraties over m'n gewicht (o.a. 'ik ga toch weer falen' en 'het is zo moeilijk') zelf in stand hield omdat ik de verantwoordelijkheid om af te vallen nooit serieus heb genomen, terwijl ik nu mezelf in de afgelopen vier maanden heb bewezen dat ik ijzersterk en waterdicht kan zijn als het moet. Toch wel 'life altering' als ik op dit alles recapituleer. Ik denk dat ik dit eerst klakkeloos aan had genomen omdat ik (ik in ieder geval, maar volgens mij is het over het algemeen een postulaat) ben opgegroeid in een omgeving waar het normaal is om je te schuil te houden achter onnodig gedrag. Zo had mijn beste vriendin eens een vriendje dat zei, "Hé, sorry als ik ineens compleet flip alvast, hoor. Ik heb zo'n ***** hekel aan mijn moeder dat als ik alleen al het woord 'moeder' hoor, ga ik tekeer als een razende. Dat is al jaren, zo ben ik gewoon.". Alsof het maatschappelijk is aangenomen dat je je kan gedragen als een territoriale baviaan zodra je het woord 'moeder' hoort onder het mom van een "trauma" en "zo ben ik nou eenmaal". Nou is dit een extreme, maar het komt vaak genoeg voor dat er smoesjes worden verzonnen voor,

¹ Sartre (1905 - 1980), '25 eeuwen westerse filosofie - Twintigste eeuw', blz 461

eigenlijk, overbodig gedrag. Ik vraag me af tot hoe ver je kan gaan met dit gedrag zonder dat je zelf en andere mensen in zien hoe belachelijk het is dat je er energie in steekt om jezelf op te naaien aan iets waar je niets mee opschiet, en je eerder nog stagneert in het leven, 'doe gewoon eens normaal'. Altijd vroeg ik me af; is het onnodig? Waar is die grens van verantwoordelijkheid van je acties en wat is normaal überhaupt? Je hebt het vast al geraden;

Wat dit betreft wil ik dit graag koppelen aan Michel Foucault. Michel Foucault, een Franse filosoof ontdekte als jongeman dat hij homoseksueel was. Zijn vader was arts en wou zijn homoseksualiteit als een ziekte te lijf gaan met behulp van een psychiater. De machtspositie die artsen en psychiaters hadden om Foucault te bestempelen als 'normaal' of 'ziek' fascineerde Foucault.² Foucault onderzocht wat waar en niet waar, goed en fout, normaal en abnormaal was, hij werkte denksystemen uit van verschillende periodes in verschillende tijden.

De vragen die ik stelde in de vorige alinea zijn ook aspecten die in mijn leven geregeld terugkomen. Wat normaal is, maar zeker het abnormale is altijd een interessant onderwerp geweest bij mensen, daarom zal ik ongetwijfeld geen uitzondering zijn. Uiteraard kwam ik er totaal niet uit. Door Foucault's historische onderzoek, en dit te vergelijken met de kennis (lees; waarheid) en dus de norm die nu heerst, heeft er voor gezorgd dat de chaos nog steeds even vaag is natuurlijk, maar wel vele malen duidelijker en beter geordend.

Terugkomend op het recht wat machtsfiguren, zoals artsen, hebben om jou als normaal of abnormaal te bestempelen; Zij hebben geleerd voor het vak, zij weten daarom wat er mis met jou is en hoe het te verhelpen. Kennis is dus macht³. Als je informatie gaat vertrouwen, ga je er vanuit dat het waar is. En waarheid staat altijd onweerlegbaar vast zou je zeggen, Foucault constateerde echter dat waarheid tijdsgetrouw is. Want wat nu 'waarheid' is, is anders dan wat ze honderden jaren geleden als 'waarheid' aanhielden. Betekent dat dan dat de waarheid zich heeft ontwikkeld en uitgebreid, of enkel verplaatst? En in het geval van dit laatste; wat maakt 'waarheid' dan uit, is het dan nog wel per definitie waarheid? Nou, ik ben er niet uit, maar het houdt me in elk geval erg bezig. Dat waarheid evoluerend is, is iets wat ik vóór dit semester nooit had gehoord, en ook gewoonweg niet begrepen zou hebben voordat ik op school filosofie had gehad, ik weet niet eens zeker of ik het nu kan bevatten. Ik weet dat er weinig dingen zijn in die wereld waarop je kan vertrouwen die écht 'waar' zijn, maar toch hield ik me graag krampachtig vast aan hetgeen waarvan ik dacht zeker te zijn, altijd als een paal boven water zou staan, en vastberaden te zijn meer waarheden te ontdekken. Nu durf ik me er niet meer aan vast te houden. Deze opvatting van Foucault heeft me compleet verrast, en ervoor gezorgd dat ik "waarheid" niet zo serieus meer kan nemen, eerder in perspectief zet.

In conclusie kan ik zeggen dat ik veel nieuwe oogpunten ontdekt dit schooljaar, ik heb veel geleerd over mensen op zich, maar vooral veel over mezelf. Wat betreft mijn beeld van mensen, is voor mij wel een ingrijpende verandering dat de psyche van een mens toch vele malen kneedbaarder is dan ik oorspronkelijk dacht, dit creëert een grotere afstand in vergelijking met mijn eerdere opvatting.

Toch is een 'mensbeeld' een soort oordeel en daar heb ik me altijd bewust een beetje vanaf proberen te houden. Waar ik wel van overtuigd ben in mijn beeld van mensen, is dat ze doorgaans te weinig bezig zijn met waar ze doorgaans mee bezig zijn. Nu ik zelf bewuster ben van filosofie, en hoe dieper ik zink in die wereld, hoe meer dit dwars zit bij mij. Dit is echter dus wel het beeld wat ik al had, al versterkt met elk semester het gevoel dat er in filosofie zo veel is, waar zo veel mensen geen idee van hebben, dit betreft mij.

² Michel Foucault, filosofiereader tweedejaars, blz 60

³ Michel Foucault, filosofiereader tweedejaars, blz 60